

יום שבת 13 בדצמבר 2008 00:05 מאת: הילה שקולניק-ברנר, עכבר העיר תל אביב
שקטה, פיוטית ומהורהרת. התערוכה של נועה בן-נון מלמד, "חצי מגה זיכרונות", היא חוויה מעודנת שתחילתה וסופה בכאב

מצבות קטנות לזיכרונות ולהלך רוח

עבודה של נועה בן מלמד

האמת, עוד לפני שהגעתי לתערוכה ידעתי מה אני עומדת לפגוש. ספר האמן המקסים "חצי מגה זיכרונות" נשלח אלי עוד קודם לכן. בספר מופיעים הצילומים המוצגים בתערוכה וטקסטים קצרים, מעין שירים, המתארים שברי מציאות רוטינית, זו הנאחזת בכוח בשגרה, בסדר, בפרטים הקטנים של חיי היומיום. בנוסף, ידעתי כי הספר והתערוכה נוצרו בעקבות מותו הפתאומי של בעלה של האמנית, מה שמעניק הקשר ביוגרפי. מצוידת בהנחות יסוד ובסימפטיה א-פרטורית הגעתי לתערוכה.

ולמרות שהכרתי את הדימויים עוד מדפדוף בספר, הפגישה עם העבודות התלויות על הקיר, פרוסות בפני הצופה, יוצרת חוויה מחודשת. הטראומה של האמנית נוכחת כצל כבד על העבודות למרות - ואולי בגלל - ריקנותן, והיא עוברת כדוק של מלנכוליה גם לצופים. יחד עם זאת, אין כאן תחושה של דרמה או טרגדיה, אלא מינוריות עצובה.

עבודה של נועה בן מלמד

"חצי מגה זיכרונות", נקראת התערוכה, ואני חושבת לעצמי תוך כדי התבוננות: חצי מגה זה מעט או הרבה? איזה נפח של זיכרונות תופסים במצלמה הדיגיטלית? ובתודעה? וכמה נשאר מהם למשך זמן? התערוכה השקטה, היפה, המינימליסטית והבהירה של נועה בן-נון מלמד עוסקת לכאורה בזיכרונות, אך למעשה מעמידה בספק את ממשותם. ההד, החולף, החסר והנעדר, דווקא מה שלא נמצא, הוא הנוכח - לספר ללא נרטיב, לזכור ללא ויז'ואל.

סדרה של צילומים מוצגים בחלל הגלריה, כולם בפורמטים קטנים וזהים. בכל אחד דימוי, פרגמנט, חלקיק דימוי, או רק עקבות של משהו שהיה אך חלף ונעלם: ציפור מתה, דג מונח על החול, גרמי שמים וענפים. עד כמה שהדימויים מינימליסטיים, כמעט נעדרים, יש דימויים שהם יותר חמקמקים, יותר נעלמים: עקבות שהותירו ילדים בחוף, צל של עץ ונוצות מרוטות. ובצד כל אלו הדימויים מתוך הבית, פרגמנטים של פיסות חיים המתמקדים בסתמי: חוט של וילון, עיטור של רקמה על בד, מגבת תלויה על וו או מזרן ועליו סדין לבן מתוח עם מעט קמטים. לא מספיק כדי שיטביעו בתוכם גוף אנושי, רק את עקבותיו החמקמקים. הצילומים של בן-נון מלמד נוטלים רק את המינימום מהמציאות, רק את מה שדרוש כדי להשאיר חותם מינורי על הנייר.

אך יחד עם זאת הם מספרים סיפור שלם. המילים היו תמיד חלק מעבודותיה של האמנית, בשילוב הביוגרפיה האישית. בעבודות קודמות היא השתמשה בגלויות שכתב לה אביה, מפקד חיל הים לשעבר יוחאי בן-נון, בתמונות טעונות זיכרונות ילדות מאלבום המשפחה ובתצלומי פספורט כדי לעמת אותם עם מיתוסים ציבוריים ומשפחתיים. המילים היו נוכחות כדימוי ויזואלי כתוב בעבודות דחוסות ומלאות בדימויים מגוונים. בתערוכה זו המילים מפנות את מקומן בעדינות לדימויים ויזואליים ספק נוכחים ספק נעלמים, ומקבלות נוכחות נפרדת, כאמור, בספר האמן. הצילומים עצמם מבטאים מצבי תודעה המעמידים בספק את ההבחנה בין הקיים ובין היעדרו. הם אינם מתעדים מציאות אלא משמשים לה צל. תמונה שווה אלף מילים? לא במקרה זה, אולי אלף שתיקות. אולי חצי מגה זיכרונות.

העבודות בתערוכה תלויות לחוד, בצמדים או בשלשות. כך הן יוצרות בעצמן מקצב היוצר משפטים. אין כאן רמז לעלילה או סיפור, אם כי בסופו של דבר נוצר סיפור שלם בתערוכה. כל עבודה בפני עצמה, למרות ריקנותה, נדמית כמו פסקה - לבנה, דוממת, מצפה. חלק מהעבודות מנכיחות את המוות באופן ברור יותר, כמו הציפורים המתות, אולם יש כאן בעיני יותר הלך רוח מאשר עיסוק קונקרטי במוות. אין כאן מטאפורה או פרט אחד שבונה את המשמעות האמיתית של הצילום, אלא רגע אקראי של חידלון וכיליון.

מכיוון שאין כותרות לעבודות, מפתה לתת להן כותרות לבד. הנה ציפור מרוטה, הנה דג פעור פה, והנה, בצילום היפהפה בעל האיכות הציורית, זוג רגליים מבצבצות מתוך חצאית. זהו רק צלו של הגוף. אין כאן כל התרחשות, רק גוף שעמד והטיל צל. כמו העקבות על החול שהשאירו בליטות ושקיעות, כך הצל הוא רמז לדברים שהיו, חלפו והותירו אחריהם שובל דק של זיכרונות. את החמקמקות הזו מנסה בן-נון מלמד להציג והיא עושה זאת בתערוכה יפה ושקטה, ריקה ומרוקנת.

ולסיום, מתוך ספר האמן:

"את המחשבות אדחוס לתוך מילים כקוביות משחק.

אבנה מהן שורות של מצבות שזיכרון נשחק".

הצילומים בתערוכה הם בהחלט סוג של מצבות קטנות לזיכרונות ולהלך רוח. ומילה קטנונית לסיום, בתערוכה שהאין שבה מדבר לא פחות מהיש, שהתלייה היא חלק מסיפור התערוכה, לא ראוי ליישר סוף את מפסקי החשמל הישנים והעקומים על הקיר?